

Viimeinen taisto

**Poliittiset lakot söivät
lakko-oikeuden arvostusta**

Ilkka Haavisto
Tutkimuspäällikkö, EVA

ilkka.haavisto@eva.fi
@haavisto_ilkka
www.eva.fi

- Suomalaisten suhtautuminen lakkoiluun ja lakko-oikeuteen on viimeaikaisten poliittisten lakkojen myötä muuttunut myönteisestä neutraaliksi.
- Vajaa puolet (48 %) arvioi, että suomalaisilla työpaikoilla lakkoillaan tarpeettoman paljon. Käsityksen lakkoilun liiallisuudesta ja haitoista kiistää 43 prosenttia. Lakkoilun määrää vähintäänä pitävien osuus on kasvanut tuntuvasti (17 %-yks.) viime vuoden keväästä.
- Muutoksen taustalla on etenkin kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien torjuvien lakkoasenteiden jyrkentäminen. SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden äänestäjien asenteet ovat puolestaan muuttuneet aiempaakin hyväksyvämmiksi lakkoilulle.
- Noin kaksi kolmasosaa (64 %) katsoo, että poliittiset lakot ovat aiheuttaneet suurta haittaa kansantaloudelle.

Syksyllä 2023 alkanut protestien sarja hallituksen työelämäuudistuksia vastaan on vaikuttanut voimakkaasti suomalaisten lakko-oikeutta koskeviin asenteisiin. Pontimena protesteille ovat olleet Petteri Orpon (kok.) hallituksen työmarkkina- ja sosiaaliturvuudistukset, joita ammattiliitot ovat pitäneet kohtuuttomina. Vastarinta alkoi lyhytkestoisilla mielenilmauksilla, joita seurasivat vuodenvaihteessa alkaneet laajamittaiset poliittiset lakot.¹

Poliittinen lakko on työtaistelutoimenpiteenä ristiriitainen. Sen kohteena ovat poliittiset päätöksentekijät, mutta lakon välittömät seuraukset kohdistuvat työnantajiin ja kansalaisiin, jotka eivät voi vastata poliittisiin vaatimuksiin.² Ainakaan toistaiseksi poliittiset lakot eivät ole tuottaneet ammattiyhdistysliikkeen toivomia tuloksia, sillä hallitus on viemässä uudistuksiaan suunnitellusti läpi. Sen sijaan osa kansasta on muuttanut suhtautumistaan lakko-oikeuteen aiempaa kriittisemmäksi.

Aiempaa useampi suomalainen ajattelee nyt lakkoja olevan liikaa. Vajaa puolet (48 %) arvioi, että suomalaisilla työpaikoilla lakkoiltaan tarpeettoman paljon, mikä vahingoittaa maamme asemaa kansainvälisillä markkinoilla ja investointien kohteena (Kuvio 1). Käsityksen lakkoilun liiallisuudesta ja haittoista kiistää 43 prosenttia.

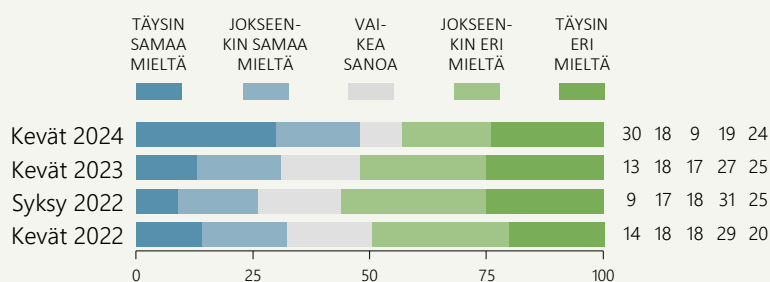
Lakkoilun määrää vahingollisena pitävien osuus on kasvanut tuntuvasti (17 %-yks.) viime vuoden keväästä, eikä lakkoilun määrää kohtuullisena tai siedettävänä pitävien osuus yllä enää edellisvuosien tapaan enemmistöön.

Hyvin tasapäinen tulos kätkee taakseen jyrkkiä mielipide-eroja erityisesti puolueiden kannattajaryhmien välillä. Hyvin suuri enemmistö kokoomuksen (91 %), perussuomalaisten (81 %) ja RKP:n (77 %) kannattajista pitää lakkoilun määrää liiallisena. Muiden puolueiden kannattajista samaa mieltä ovat keskustan (55 %) äänestäjät kristillisdemokratien (34 %) ja Liike Nytin (39 %) kannattajien ollessa arvioissaan selvästi varovaisempia.

Hallituksen porvaripuolueita äänestävien kanssa täysin vastakkaisella linjalla ovat vasemmistopuolueiden ja vihreiden kannattajat. Vain harva vasemmistoliiton (4 %), vihreiden (8 %) ja SDP:n (11 %) kannattajista pitää lakkojen määrää tarpeettoman suurena ja murskaenemmistö torjuu käsityksen (ks. Kuvioliite).

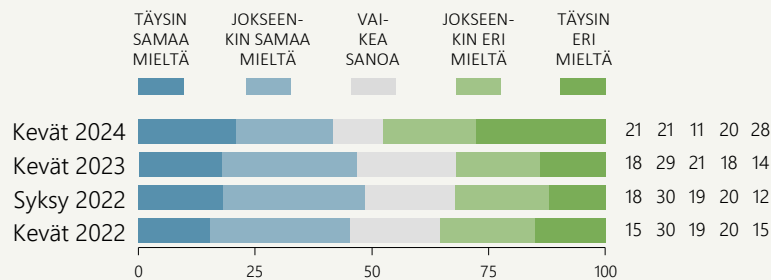
Tulos ei muutu käytännössä lainkaan, kun kysymyksenasettelu käännetään toisinpäin. 42 prosentin mielestä ammattiyhdistysliike käyttää Suomessa lakko-oikeutta nykyisin varsin harkitsevasti ja vastuullisesti. Hieman useampi (48 %) torjuu ajatuksen ay-liikkeen harkitsevuudesta lakko-oikeuden käytössä (Kuvio 2).

Kuvio 1. "Suomalaisilla työpaikoilla lakkoillaan tarpeettoman* paljon, mikä vahingoittaa maamme asemaa kansainvälisillä markkinoilla ja investointien kohteena" (%)

*Määreen 'tarpeettoman paljon' tilalla oli aiemmissa mittauksissa 'liian paljon'.

Kuvio 2. "Ammattiyhdistysliike käyttää Suomessa lakko-oikeutta nykyisin varsin* harkitsevasti ja vastuullisesti" (%)

*Määre 'varsin' ei sisällynyt kysymysmuotoon aiemmissa mittauksissa.

Ammattiyhdistysliikkeen työtaistelukäytäntöjä asiallisina pitävien osuus on kutistunut maltillisesti, mutta ay-liikkeen toimiin epäilevästi suhtautuvien osuus on kasvanut keväästä 2023 selvästi (16 %-yks.) samalla, kun mielipiteestään epävarmojen osuus on kutistunut. Kriittisyys on kasvanut kaikissa väestöryhmissä lukuun ottamatta vasemmistopuolueiden ja vihreiden kannattajia sekä työttömiä, joiden antamat hyvin myönteiset arviot ovat ennallaan tai jopa entisestään lisääntyneet (ks. Kuvioliite).

Viimeaikainen lakko-oikeuden varsin laajamittainen hyödyntäminen poliittisiin lakkoihin on kaiken kaikkiaan syönyt suomalaisten arvostusta lakko-oikeutta kohtaan.

Tarkemman kuvan tästä kehityksestä antaa summamuuttuja, jossa yhdistettiin neljän eri väittämän vastausjakaumat yhdeksi lakko-

asenteita kuvaavaksi muuttujaksi (Taulukko 1). Samat neljä kysymystä esitettiin myös vuosien 2022 ja 2023 Arvo- ja asennetutkimuksissa, mikä mahdollisti yleisten lakkoasenteiden kehityksen vertailun.³ Kahden edellä käsitellyn väittämän (Kuviot 1 ja 2) lisäksi muuttujassa on mukana myös kaksi lakko-oikeuden rajoja koskevaa väittämää, joiden osalta tulokset on raportoitu erittelyineen jo aiemmin.⁴

Summamuuttuja (Kuvio 3) mahdollistaa suomalaisten lakkoasenteiden tarkastelun kahden vuoden ajanjaksolla keväästä 2022 kevääseen 2024. Kuvion pystyasteikon (1–5) keskikohdan arvo 3 edustaa neutraalia suhtautumista lakkoiluun ja lakko-oikeuteen, arvo 1 täysin kielteistä ja arvo 5 täysin myönteistä suhtautumista lakkoiluun ja lakko-oikeuteen.

Taulukko 1. Lakkoasenteita kuvaavan summamuuttujan väittämät

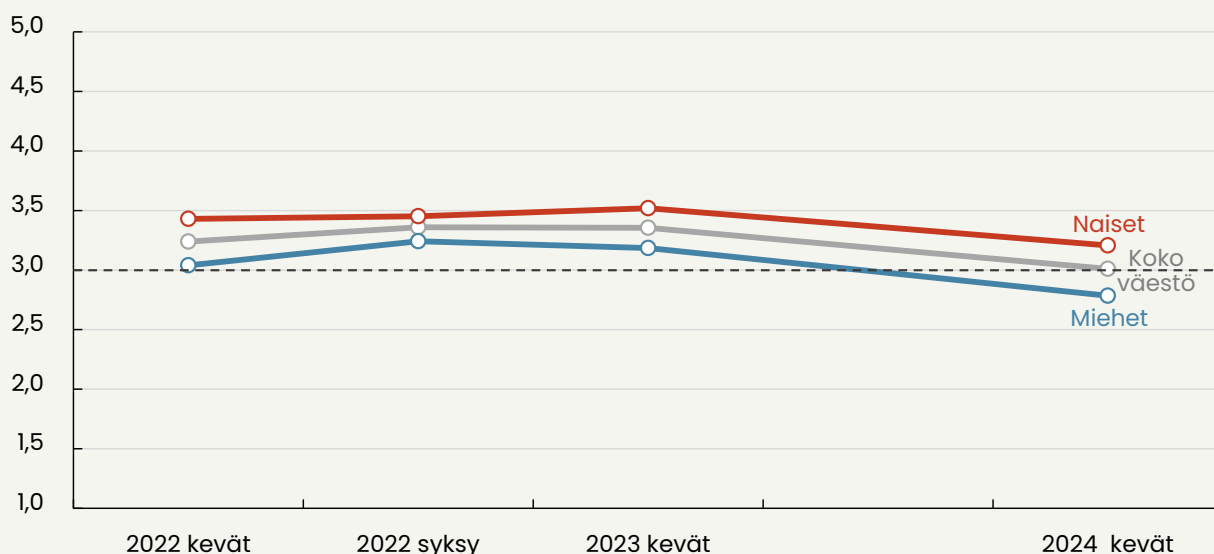
"Suomalaisilla työpaikoilla lakkoillaan tarpeettoman paljon, mikä vahingoittaa maamme asemaa kansainvälisillä markkinoilla ja investointien kohteena"

"Ammattiyhdistysliike käyttää Suomessa lakko-oikeutta nykyisin varsin harkitsevasti ja vastuullisesti"

"Lakko-oikeus on perusoikeus, jota ei saa rajoittaa missään oloissa"

"Lakot, joista aiheutuu suurta haittaa ulkopuolisille, pitäisi voida kieltää kokonaan"

Kuvio 3. Lakkoasenteiden kehitys kevästä 2022 kevääseen 2024

Arvo- ja asennetutkimuksen neljästä lakkoväittämästä muodostetun summamuuttujan keskiarvot, asteikko 1-5, jossa 1 = kielteinen suhtautuminen, 5 = myönteinen suhtautuminen.

Kuvio kertoo, että suomalaisten keskimääräinen suhtautuminen lakkoiluun ja lakko-oikeuteen on viimeaikaisten poliittisten lakkojen myötä muuttunut lievästi myönteisestä neutraaliksi (summamuuttujan arvo 3,01). Sekä miesten että naisten asennoituminen on muuttunut kielteisempään suuntaan osapuilleen yhtä paljon. Lakkoiluun koko ajan naisia kriittisemmin suhtautuneiden miesten asenteet ovat muuttuneet lievästi kielteisiksi. Miesten ja naisten välinen suhtautumisero on osapuilleen samaa luokkaa kuin sukupuolten välinen ero palkansaajien järjestäytymisasteessa (12,4 %-yks.).⁵

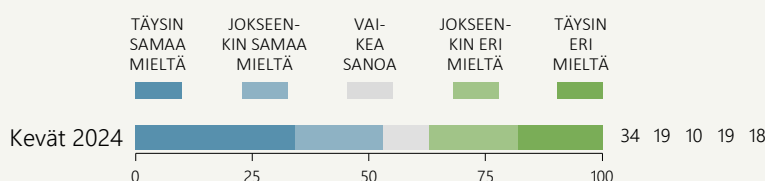
Lakko-asenteiden muutos kielteisempään suuntaan on kuitenkin kiinnostava huomi-

oiden, että suomalaiset eivät tunne erityistä lämpöä protestin kohteena olevia hallituksen työelämäuudistuksia kohtaan.

Enemmistö (53 %) suomalaisista nimittäin katsoo, että hallituksen työmarkkinauudistukset palvelevat vain työnantajia ja heikentävät kohtuuttomasti palkansaajien asemaa, ja selvästi pienempi osuus (37 %) on tästä eri mieltä (Kuvio 4).

Suhtautumismuutoksen takana onkin hyvin todennäköisesti juuri viimeaikaisten poliittisten lakkojen avoin poliittisuus, ei pelkkä lakkoilun määrä. Näin voidaan päätellä siitä, että myös keskeinen vertailuvuosi 2022 oli lakkoaktiiviteetiltaan hyvin vilkas. Tuolle vuodelle ajoittuivat muun muassa

Kuvio 4. "Hallituksen työmarkkinauudistukset palvelevat vain työnantajia ja heikentävät kohtuuttomasti palkansaajien asemaa" (%)

neljä kuukautta kestäneet Paperiliiton työtaistelut metsäteollisuusyhtiö UPM:ää kohtaan⁶, kunta-alan laajamittaiset työtaistelut sekä pitkälle syksyyn venyneet sairaanhoitajalakot.⁷

Poliittisten lakkojen poliittisuudesta todistaa vasemmisto- ja oikeistopuolueiden kannattajien välisten suhtautumiserojen suoranainen räjähtäminen lakkoasenteissa (Kuvio 5). Suhtautuminen lakkoiluun ja lakko-oikeuteen on sukeltanut hyvin kielteiseksi hallituksen pääpuolueiden, kokoomuksen ja perussuomalaisten, kannattajien parissa.

Erityisen suuri ja nopea asennemuutos havaitaan perussuomalaisten äänestäjissä, joiden lakkoasenteet myötälivä vielä vuosi sitten väestön keskimääräistä suhtautumista. Kokoomuksen kannattajat puolestaan kellottavat kaikkein torjuvimmat asenteet lakkoilua ja lakko-oikeutta kohtaan.

Samalla poliittiset lakot vaikuttavat antaneen uutta energiaa vasemmistopuolueita ja vihreitä äänestäville, joiden kohdalla lakkoasenteet ovat muuttuneet aiemmalta hyvin

myönteiseltä tasoltaan vielä hyväksyvämmiksi. Kaikista väestö- ja puolueyhdistä vasemmistoliiton kannattajien lakkoasenteet ovat liki varauksettomassa lakkomyönteisyydessään äärimmäisimmät.

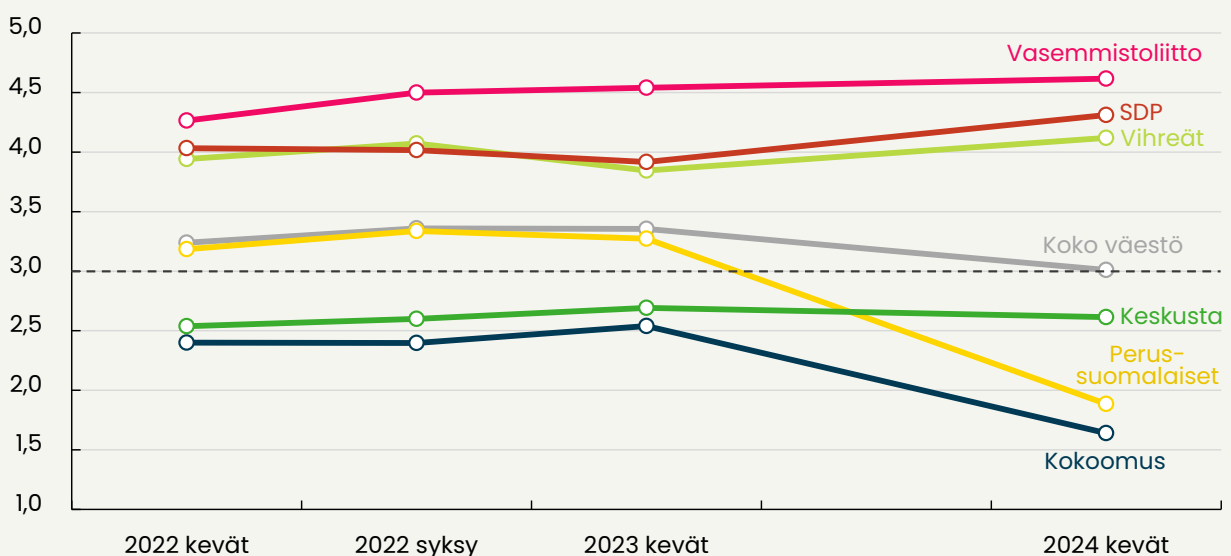
Suuret suhtautumiserot vihjaavat, että poliittisten lakkojen kauaskantoisempi vaikutus politiikkaan voi syntyä lähes äärimmäisen kärjistyneiden lakkoasenteiden heijastumisena laajemminkin vasemmisto- ja oikeistopuolueiden kannattajien välisiin mielipideeroihin.

Poliittiset työtaistelut saattavat näin osaltaan syventää suomalaisen politiikan viimeaikaista suuntausta, jossa yhteisten sävelten löytäminen blokkirajojen yli on vaikeutunut huomattavasti.

Poliittiset lakot polarisoivat

Hyvin kärjistyneiden mielipide-erojen viestiä kertoo myös kevään 2024 Arvo- ja asennetutkimukseen sisällytetty 16-osainen kysy-

Kuvio 5. Lakkoasenteiden kehitys kuuden suurimman puolueen kannattajakunnissa kevästä 2022 kevääseen 2024

Arvo- ja asennetutkimuksen neljästä lakkoväittämästä muodostetun summamuuttujan keskiarvot, asteikko 1–5, jossa 1 = kielteinen suhtautuminen, 5 = myönteinen suhtautuminen.

myssarja, jolla selvitettiin lähemmin suomalaisten suhtautumista nimenomaan poliittisiin lakkoihin. Kokonaisuuteen sisällytettiin yhtäläinen määrä poliittisia lakkoja eri tavoin tukevia ja kritisoivia väittämiä.

Tulokset (Kuvio 6) kertovat poliittisten lakkojen jakavan suomalaisten mielipiteitä poikkeuksellisen voimakkaasti, sillä sekä poliittisille lakoille myönteiset että kielteiset väittämät kohtaavat pitkälti yhtä paljon hyväksyntää ja torjuntaa.

Pettymys työmarkkinaosapuoliin on ainoa poliittisiin lakkoihin liittyvä asia, josta suomalaiset ovat laajalti yhtä mieltä. Kaksi kolmasosaa (65 %) suomalaisista ajattelee, että poliittiset lakot ovat seurausta sekä ammattiliittojen että työnantajien kyvyttömyydestä uudistaa yhdessä työelämää, ja alle viidesosa (17 %) on tästä eri mieltä. Suomalaisten mielestä poliittiset lakot ovat tragedia, joka olisi voitu välttää.

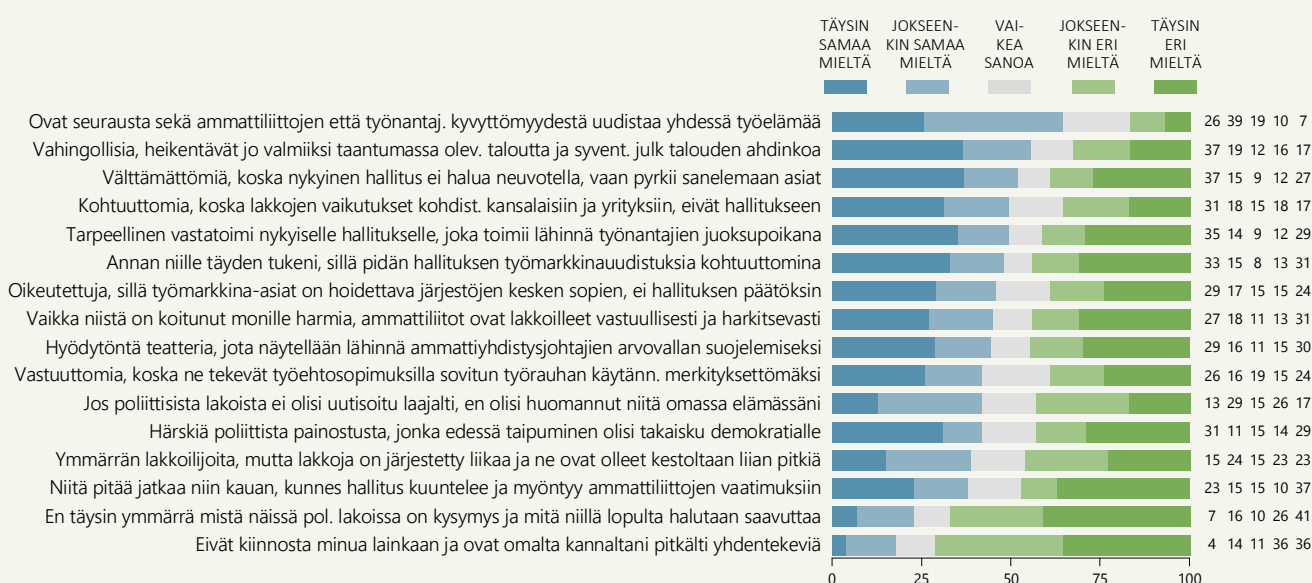
Useimpien kysytyjen asioiden kohdalla mielipiteet kärjistyvät voimakkaan erimielisiksi jakaen suomalaiset kolmeen leiriin

poliittisten katsantokantojen mukaisesti. **Oikeistoryhmät** (kokoomusta ja perusmaalaisia äänestävät) ovat poliittisia lakkoja koskevissa mielipiteissään kategorisesti eri mieltä kuin **vasemmistoryhmät** (SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat). **Keskiryhmät** (keskustaa, RKP:tä, kristillisdemokraatteja ja Liike Nytiä äänestävät) sijoittuvat oikeisto- ja vasemmistoryhmien välimaastoon kuitenkin kallistuen monien asioiden kohdalla enemmän oikeisto- kuin vasemmistoryhmien suuntaan (ks. Liitekuvio 1 analyysin lopussa, josta löytyvät kaikki näille kolmelle ryhmälle saadut vastausjakaumat).

Kyseinen kolmijako heijastaa laajemminkin EVAn Arvo- ja asennetutkimuksissa viime vuosina havaittua kehitystä, jossa suomalaiset identifioituvat aiempaa voimakkaammin joko oikeistoon tai vasemmistoon⁸ ja myös kokevat vasemmiston ja oikeiston väliset jännitteet ja ristiriidat aiempaa voimakkaammin.⁹

Mielipiteiden syvästi politisoituneen jakautumisen takia suomalaisten poliitti-

Kuvio 6. Suhtautuminen ajankohtaisiin poliittisiin lakkoja koskeviin väittämiin (tekstejä osin lyhennetty, %)

sia lakkoja koskevat mielipiteet näyttäytyvät kokonaisuutena katsoen hyvin ristiriitaisina (Kuvio 7). Enemmistö (56 %) pitää poliittisia lakkoja vahingollisina ja talouden ahdinkoa syventävinä, mutta samaan aikaan enemmistö (52 %) pitää niitä välttämättöminä, koska nykyinen hallitus ei ole halukas neuvottelemaan (ks. Kuvio 6 edellä).

Puolet (49 %) suomalaisista pitää lakkoja ”kohtuuttomina, koska niiden vaikutukset kohdistuvat hallituksen sijaan kansalaisiin ja yrityksiin”, mutta yhtä moni (49 %) katsoo niiden olevan nimenomaan ”tarpeellinen vastatoimi nykyiselle hallitukselle, joka toimii lähinnä työnantajien juoksupoikana”.

Lähes puolet (48 %) ilmoittaa antavansa poliittisille lakoille täyden tuensa, mutta miltei yhtä moni (44 %) ei tukeakaan lakoille anna. Vastausjakauma on likimain identtinen kevään Arvo- ja asennetutkimuksessa mukana olleen poliittisten lakkojen hyväksyntää mitanneen kysymyksen kanssa.¹⁰

Myöskään lakkojen oikeutuksesta ei löydy alkuunkaan yhteistä säveltä. 46 prosenttia arvioi poliittiset lakot oikeutetuiksi, koska

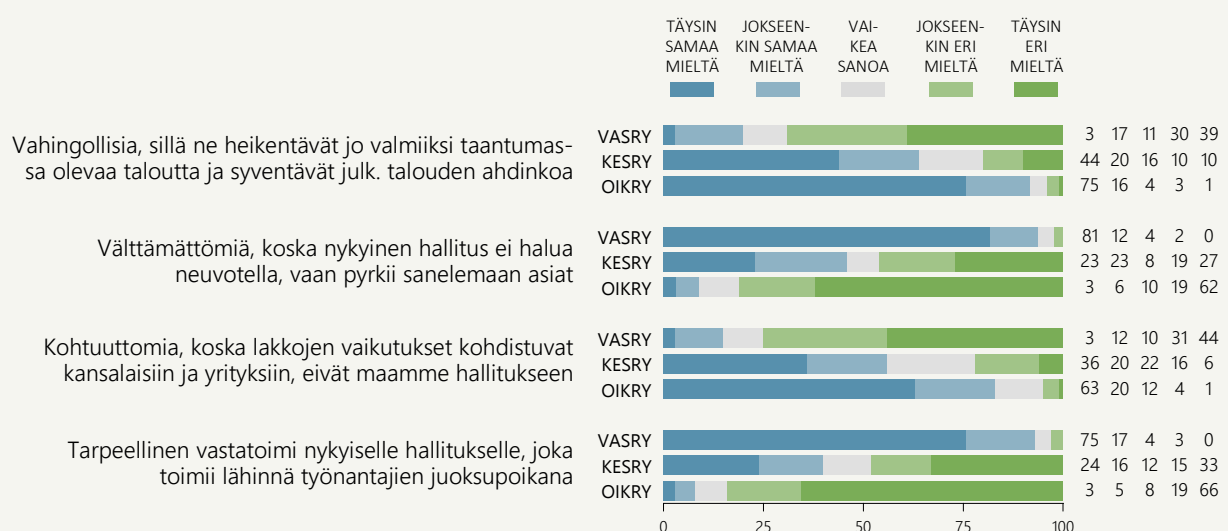
hallitus on astunut työmarkkinajärjestöjen tontille, mutta yhtä moni (45 %) pitää niitä pikemminkin turhina, ”hyödyttömänä teatterina, jota näytellään ammattiyhdistysjohtajien arvovallan suojelemiseksi”. Samaten hieman alle puolet (45 %) katsoo ammattiliittojen lakkoilleen vastuullisesti ja harkitsevasti, mutta lähes yhtä moni (42 %) pitää poliittisia lakkoja päinvastoin vastuuttomina, koska ne tekevät työehtosopimuksilla sovitun työrauhan merkityksettömäksi.

Tulosten valossa ammattiyhdistysliikkeen ja Petteri Orpon hallituksen väliselle konfliktille ei ole näköpiirissä sellaista loppuratkaisua, johon suomalaisten enemmistö olisi tyytyväisiä. 42 prosenttia katsoo, että poliittiset lakot ovat ”härskiä poliittista painostusta, jonka edessä taipuminen olisi takaisku demokratialle”, mutta yhtä moni (43 %) ei näkisi hallituksen perääntymisessä tällaista periaatteellista ongelmaa.

Hienoisesta väsymyksestä lakkoihin viittaa se, että hieman edellisiä pienempi osuus

Ei ole ratkaisua, joka tyydyttäisi enemmistöä.

Kuvio 7. Suhtautuminen ajankohdan poliittisia lakkoja koskeviin väittämiin äänestäjäryhmän (vasemmistoryhmät, keskiryhmät, oikeistoryhmät) mukaan (%)

(38 %) arvioi, että poliittisia lakkoja pitää jatkaa niin kauan, kunnes hallitus kuuntelee ja myöntyy ammattiliittojen vaatimuksiin, ja näkyvästi tätä suurempi osuus (47 %) ei puolla poliittisten lakkojen jatkamista. Toisaalta vain 39 prosenttia yhtyy poliittisiin lakkoihin kylästyminen mittaavaan väittämään ”ymmärrän lakkoilijoita, mutta lakkoja on järjestetty liikaa ja ne ovat olleet kestoltaan liian pitkiä”, ja useampi (46 %) torjuu sen.¹¹

Yksi edellytys poliittisten lakkojen mahdolliselle jatkumiselle on kansalaisten kiinnostuksen säilyminen niitä kohtaan. Protestille on vaikea saada vastakaikua, jos se ei herätä suomalaisissa riittävän laajaa kiinnostusta. Lakkojen kiinnostavuus ei ole itsessään selvää, sillä melko moni (42 %) ilmoittaa, ettei olisi huomannut poliittisia lakkoja omassa elämässään juuri mistään, ellei niistä olisi uutisoitu laajalti.

Tähän asti lakot on noteerattu ilmeisen hyvin, koska ne ovat viimeisen puolen vuoden aikana vallanneet suomalaisen median palstatilan. Vain vajaa viidesosa (18 %) pitää poliittisia lakkoja itselleen epäkiinnostavina (”eivät kiinnosta minua lainkaan ja ovat omalta kannaltani yhdentekeviä”), mutta selvä enemmistö (72 %) on eri mieltä eli toisin sanoen näkee lakot kiinnostavana ilmiönä. Vajaa neljäsosa (23 %) ilmoittaa, ”ettei täysin ymmärrä

mistä näissä lakoissa on kysymys ja mitä niillä halutaan saavuttaa.” Yli kaksi kolmasosaa (67 %) kuitenkin torjuu väittämän eli kokee olevansa ainakin jossain määrin tietoinen ammat-tiyhdistysliikkeen ja hallituksen tavoitteista.

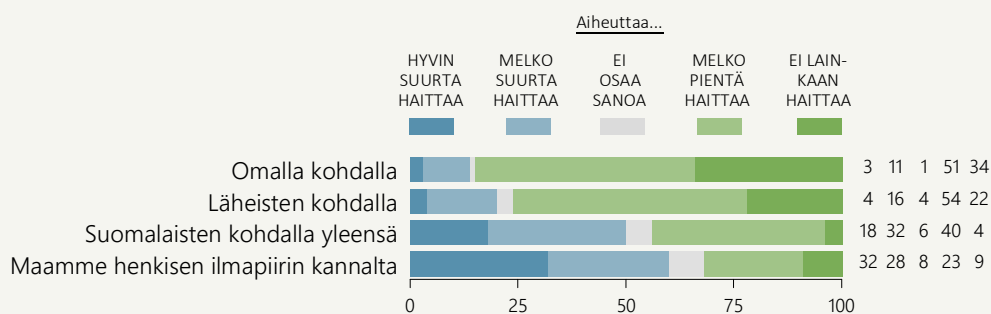
Lakoista kärsivät hermot ja kukkaro

Ammattiliitot pyrkivät etenkin lakkojen viime vaiheessa kohdistamaan poliittisten lakkojen haittavaikutukset etenkin tavaraliikenteeseen ja vientiteollisuuteen.¹² Silti poliittisten lakkojen ja mielenilmausten eri vaiheissa esimerkiksi osa päivittäistavarakaupoista ja päiväkodeista saattoi olla suljettuna, julkinen liikenne ei kulkenut, ja huolta levisi tiettyjen tuotteiden ja polttoaineiden saatavuudesta.

Kokonaisuutena poliittisten lakkojen suomalaisten elämään aiheuttamat haitat vaikuttavat jääneen kuitenkin rajallisiksi. 14 prosenttia ilmoittaa niiden aiheuttaneen suuria haittoja omaan arkielämään, puolet (51 %) kuvailee lakkojen itselleen aiheuttamia vastoinkäymisiä pienehköiksi ja kolmasosan (34 %) elämää lakot eivät haitanneet lainkaan (Kuvio 8). Lähipiirissään poliittisten lakkojen aiheuttamia suurempia haittoja havaitsi viidesosa (20 %).

Käsitykset lakkojen aiheuttamista haittoista kuitenkin kasvavat, kun katse kohdis-

Kuvio 8. Miten arvioisi poliittisten lakkojen päivittäiseen arkielämään aiheuttamien haittojen suuruutta (%)

tetaan omista ja lähipiirin kokemuksista suomalaisiin yleensä. Puolet (50 %) arvioi poliittisten lakkojen aiheuttaneen vähintään melko suurta haittaa suomalaisten päivittäiseen arkeen, ja enemmistön (60 %) mielestä poliittiset lakot ovat vahingoittaneet maamme henkistä ilmapiiriä.

Nämä tulokset kertovat, että suomalaiset arvostavat häiriöttömästi toimivaa yhteiskuntaa, karsastavat vastakkainasetteluja ja ovat toteutetuista poliittisista lakoista laajalti pahoilla mielin. Arvioissa poliittisten lakkojen haitoista suomalaisten päivittäiseen elämään on kuitenkin hyvin suurta vaihtelua etenkin puolueiden äänestäjäryhmien välillä (ks. Kuvioliite).

Mielipahan lisäksi poliittisista lakoista on koitunut taloudellisia haittoja. Elinkeinoelämän keskusliitto EK on arvioinut syksystä 2023 kevääseen 2024 toteutettujen poliittisten lakkojen aiheuttamien taloudellisten menetysten arvon nousevan korkeaksi, noin kahteen miljardin euroon koko kansantalouden tasolla.¹³

Suomalaisten käsitys asiasta on samansuuntainen. Noin kaksi kolmasosaa (64 %) katsoo, että poliittiset lakot ovat aiheuttaneet suurta haittaa kansantaloudelle. Melko suuri osuus (45 %) otaksuu haittojen olevan suuria myös kotitalouksille, eli suomalaisten taloudelle ja toimeentulolle yleensä. Käytännössä

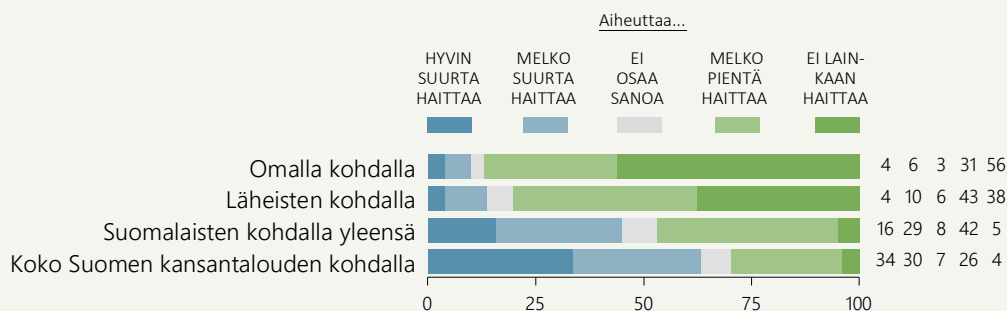
yhtä moni (47 %) kuitenkin katsoo tavallisten suomalaisten kukkaron kärsivän poliittisista lakoista vähän tai ei lainkaan (Kuvio 9).

Omaan talouteen ja toimeentuloon poliittisten lakkojen haitat arvioidaan pääsääntöisesti vähäisiksi. Vain kymmenesosa (10 %) ilmoittaa toimeentulonsa kärsineen suurta haittaa ja vajaa kolmasosa (31 %) arvioi taloudelliset menetyksensä melko pieniksi. Enemmistö (56 %) arvioi, ettei poliittisista lakoista ole ollut lainkaan haittaa heidän henkilökohtaiselle taloudelleen tai toimeentulolle. Läheisten osalta arviot ovat pitkälti saman suuntaisia, tosin sillä erolla, että enemmistö (57 %) arvioi lakoista koituneen läheisilleen vähintään pientä taloudellista haittaa.

Suurehkot erot omakohtaisissa ja toisaalta koko Suomea koskevissa haitta-arvioissa kertovat ammattiliittojen onnistuneen lakkotaktiikassaan, joka oli kohdistaa suurimmat haitat vientiteollisuuden isoille yrityksille, mutta välttää haittavaikutuksia ihmisten arkeen.¹⁴

Toisaalta poliittisten lakkojen vaikutus hallituksen politiikkaan on jäänyt vähäiseksi. Petteri Orpon hallitus ei ole ilmoittanut perääntyvänsä ohjelmaansa kirjatuista työmarkkina- ja sosiaaliturvauudistuksista. Lisäksi osa uudistuksista, esimerkiksi työtömyysturvan muutokset, ovat jo tulleet voimaan ja työrauhalainsäädännön uudistaminen on loppusuoralla.

Kuvio 9. Miten arvioisi poliittisten lakkojen taloudelle ja toimeentulolle aiheuttamien haittojen suuruutta (%)

Asiat eivät riitele

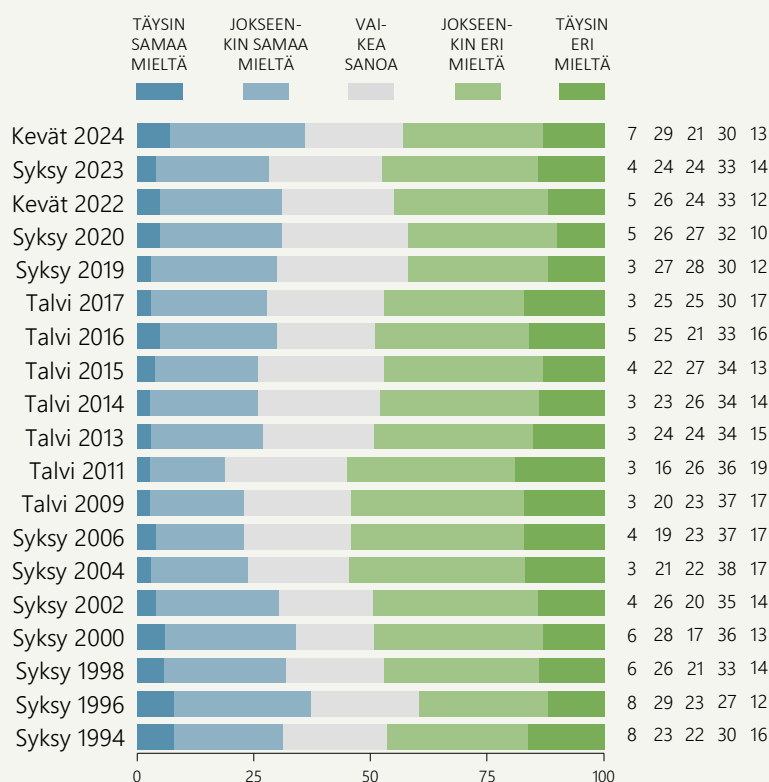
Edellä nähtiin (ks. 7) suomalaisten olevan pitkälti yhtä mieltä siitä, että poliittiset lakot ovat seurausta työmarkkinaosapuolten kyvyttömyydestä uudistaa yhdessä työelämää. Orpon hallituksen työmarkkinauudistusten paketti sisältääkin monia uudistuksia, jotka ovat olleet työmarkkinaosapuolten neuvottelupöydillä jo kauan, mutta niistä ei ole päästy neuvotteluteitse sopuun.

Sekä palkansaajajärjestöjen että oppositio- puolueiden johtajat¹⁵ ovat kutsuneet hallituksen työmarkkinauudistusten pakettia epätapainoiseksi. Se sisältääkin monia uudistuksia, joiden toteutumista työnantajajärjestöt ovat pitkään toivoneet. Toisaalta uudistuksilla pyritään kohentamaan työmarkkinoiden toimivuutta, mikä toteutuessaan olisi sekä työnantajien että palkansaajien etujen mukaista.

Suomalaiset ovat kuitenkin perinteisesti hahmottaneet työmarkkinat pikemmin- kin eturistiriitojen kuin yhteisien intressien kenttänä. Reilu kolmasosa (36 %) katsoo, että työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset, ja jonkin verran useampi (43 %) arvioi niiden olevan kaukana toisistaan (Kuvio 10).

Vaikka työntekijöiden ja työnantajien intressit yhteisinä näkevien osuus jää melko alhaiseksi, työntekijöiden ja -antajien etujen yhteneväisyyttä havaitsee nyt viimekertaista, syksyn 2023 mittausta useampi, ja Arvo- ja asennetutkimuksen pitkässä seurannassa tämänkertaisia vastaavia lukemia on saatu vain 1990-luvun mittauksissa. Lukemat eivät siis tue käsitystä siitä, että suomalaiset katsoisivat työntekijöiden ja työnantajien etujen ajautuneen entistäkin pahempaan ristiriitatilanteeseen.

Kuvio 10. "Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset" (%)

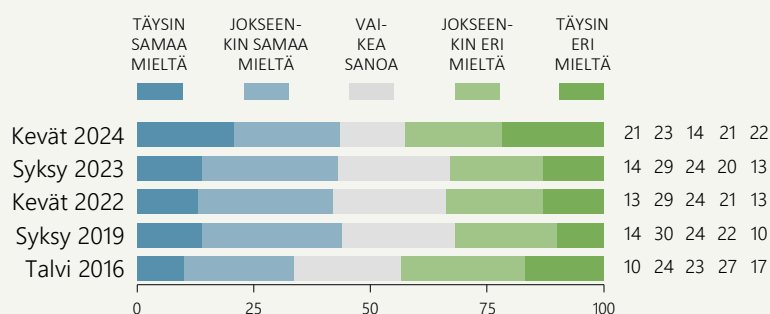
Hienoinen muutos asenteissa saattaa kummata kyllästymisestä lakkoiluun ja vastakkainasetteluun sekä toiveesta löytää uudelleen yritysten ja työntekijöiden yhteinen etu. Monien mielissä ristiriidan ei välttämättä pitäisi ylipäänsä ilmetä työnantajien ja työntekijöiden välillä, vaan kyseessä on Peteri Orpon hallituksen ja ammattiyhdistysliikkeen välinen kiista.

Onkin luultavaa, että tällä vastakkainasettelulla on kielteisiä seurauksia kummallekin osapuolelle. Viimeisimmissä tiedotusvälineiden teettämissä puoluekannatusmittauksissa päähallituspuolueiden, kokoomuksen ja perussuomalaisten, suosio heikentyi hieman¹⁶, mutta myös luotto ammattiyhdistysliikkeeseen on saanut kolauksen.

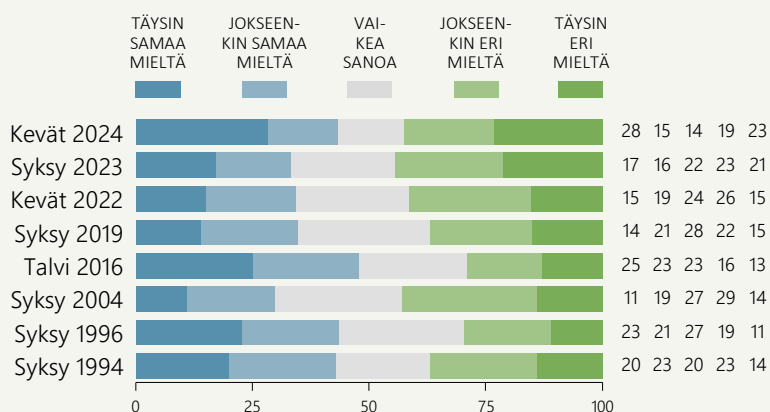
44 prosenttia suomalaisista katsoo, että ammattiyhdistysliike on yhä nykyäänkin vastuullinen ja edistysellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima, mutta yhtä moni (43 %) ei kuitenkaan enää pidä ayliikettä vastuullisena uudistusvoimana (Kuvio 11). Kriittisyys ammattiyhdistysliikettä kohtaan on kasvanut selvästi, kymmenen prosenttiyksikköä.

Sekä tulos että siinä nähty muutos säilyvät samoina, kun kysymyksenasettelua käännetään. 43 prosenttia pitää ammattiyhdistysliikettä ennemminkin yhteiskunnallisen kehityksen jarruna kuin moottorina, mutta samansuuruinen osuus (42 %) torjuu käsityksen ammattiyhdistysliikkeestä kapulana kehityksen rattaissa (Kuvio 12).

Kuvio 11. "Ammattiyhdistysliike on yhä nykyäänkin vastuullinen ja edistysellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima" (%)

Kuvio 12. "Ammattiyhdistysliike on nykyisin maassamme pikemminkin yhteiskunnallisen kehityksen jarru kuin moottori" (%)

Lähes kaikkien aiemmin esitettyjen tulosten tavoin suhtautuminen ammattiyhdistysliikkeeseen on hyvin kaksijakoista ja voimakkaan kärjistynyttä erityisesti oikeisto- ja vasemmistopuolueita kannattavien välillä (ks. Kuvioliite).

Kokonaisuutena katsoen poliittisilla lakoilla on ollut kielteinen vaikutus luottamukseen ammattiyhdistysliikettä kohtaan. Toisaalta muutos on tapahtunut verraten korkealta tasolta, eivätkä tulokset anna aihetta päätellä sen jäävän pysyväksi. Asenteiden politisoituminen on kuitenkin merkki siitä, että jokainen askel lähemmäs päivänpolitiikkaa on ammattiliitoille riskialtis.

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 087 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 13.3.–21.3.2024. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiaista väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

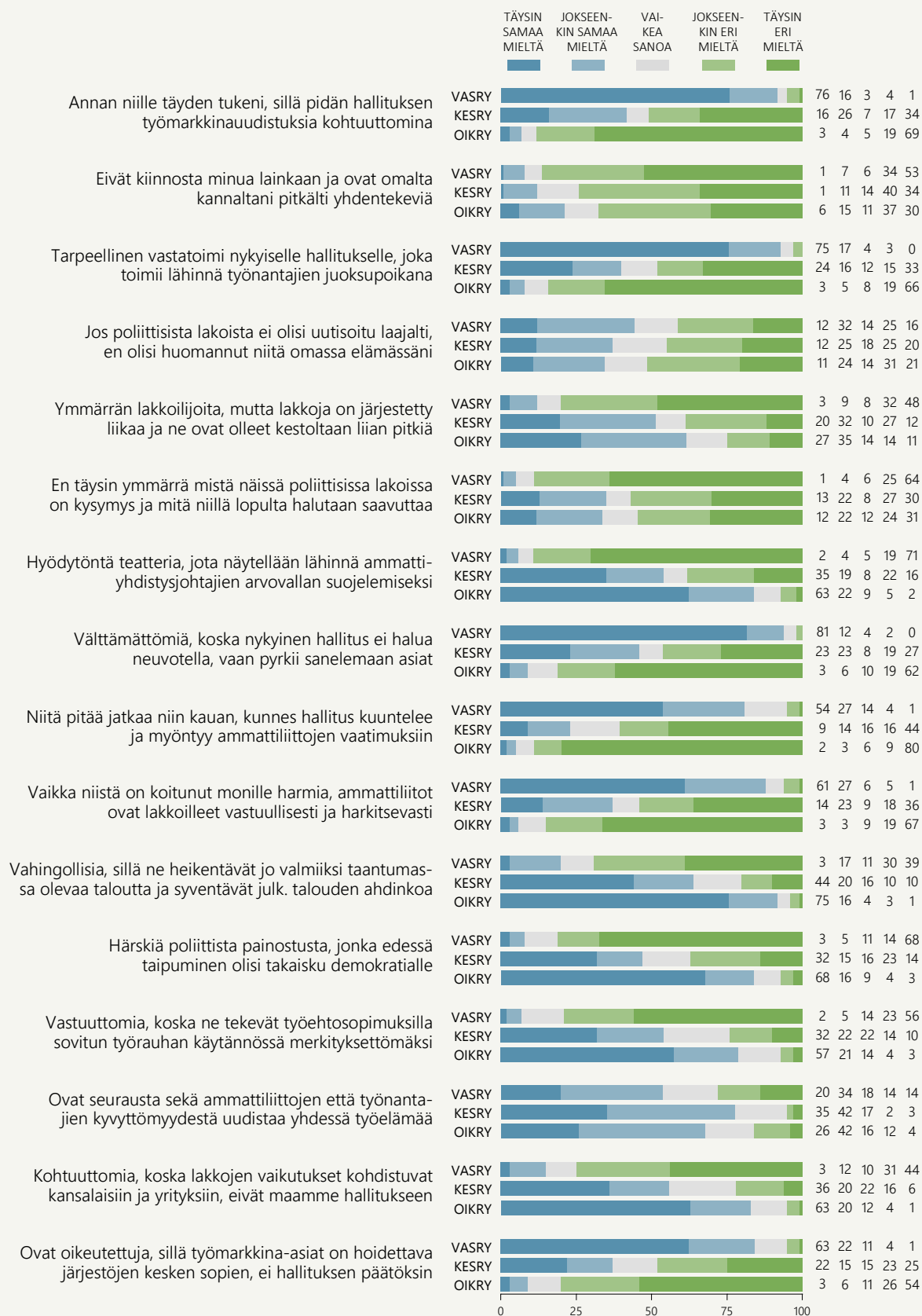
Viitteet

- 1 SAK (2024a).
- 2 Koskinen (2018).
- 3 Summamuuttuja on muodostettu laskemalla yhteen vastaajien vastaukset neljään asenneväittämään ja palauttamalla vastausasteikko alkuperäiseksi (yhdestä viiteen). Kahden asenneväittämän asteikot on käännetty, jotta kaikkien neljän väittämän mielipidesuunta olisi yhtenevä.
- 4 Metelinen (2024).
- 5 Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen (Ahtiainen 2023) mukaan naisten järjestäytymisaste (v. 2021) on 60,9 prosenttia ja miesten 48,5 prosenttia.
- 6 UPM (2022).
- 7 Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT (2022).
- 8 Metelinen (2021).
- 9 Haavisto, Kurronen ja Metelinen (2022).
- 10 Metelinen (2024).
- 11 Poliittisia lakkoja koskevan mielipideilmaston hyvin voimakkaan kärjistymisen vuoksi on luultavaa, että kyseisen väittämän kohdalla tulokseen vaikuttaa myös sen kaksiehtoinen rakenne (yhtäältä ymmärrys lakkoilijoita kohtaan ja toisaalta kriittisyys lakkojen kestoa ja määrää kohtaan).
- 12 SAK (2024b).
- 13 Elinkeinoelämän keskusliitto EK (2024) ja Urrila (2019).
- 14 Iltalehti (2024).
- 15 Helsingin Sanomat (2024a).
- 16 Yle (2024) ja Helsingin Sanomat (2024b).

Lähteet

- Ahtiainen, L. (2023). Palkansaajien järjestäytymisen vuonna 2021, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:19, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164841>
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK (2024). SAK jatkaa lakkoja – ei esitä vaihtoehtoja, Tiedote, <https://ek.fi/ajankoh-taista/tiedotteet/sak-jatkaa-lakkoja-ei-esita-vaihtoetoja/>
- Haavisto, I., Kurronen, S. ja Metelinen, S. (2022). Sukset ristissä – vasemmiston ja oikeiston ristiveto jyrkkenee, EVA Analyysi No 102, <https://www.eva.fi/blog/2022/02/15/vasemmiston-ja-oikeiston-vali-nen-ristiveto-jyrkkenee/>
- Helsingin sanomat (2024a). SDP:n Lindtman esittää hallitukselle kuutta keinoa työmarkkinatilanteen ratkaisemiseksi, 20.2.2024, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010237747.html>
- Helsingin sanomat (2024b). SDP ohitti kokoomuksen suosituimpana puolueena, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010363789.html>
- Iltalehti (2024). Kuljetusliiton pomo: Lakkokohteissa suunnanmuutos, <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/c946d6ba-afc1-4f97-94b8-9f07e29f2910>
- Koskinen, S. (2018). Protestin rajat – Poliittiset lakot tarvitsevat tarkemman tulkinnan, EVA Analyysi No 60, <https://www.eva.fi/blog/2018/01/19/tyo-oikeuden-pro-fessori-suomen-siirryttava-poliittisissa-lakoissa-eurooppalaiseen-kaytantoon-2/>
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT (2022). Neuvottelukierros 2022, <https://www.kt.fi/neuvottelukierros-2022>
- Metelinen, S. (2021). Oikeisto jyrkkenee – Suomalaiset jakautuvat aiempaa selkeämmin vasemmistoon ja oikeistoon, EVA Arvio No 35, <https://www.eva.fi/blog/2021/12/11/suurempi-osa-suomalaisista-kokee-olevansa-oikeistolaisia-kuin-vasemmistolaisia-perussuomalaiset-oikeistolaistuneet-eniten/>
- Metelinen, S. (2023). Suomalaiset arvostavat lakko-oikeutta, mutta toivovat selkeämpi rajoja sen käytölle, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2023/06/07/suomalaiset-arvostavat-lakko-oikeutta-mutta-toivovat-selkeampia-rajoja-sen-kaytolle/>
- Metelinen, S. (2024). Suhtautuminen lakkoihin jakaa kansaa, mutta kansalaisten valmius rajoittaa lakkoilua on kasvanut, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2024/03/27/suhtautuminen-lakkoihin-jakaa-kansaa-mutta-kansalaisten-valmius-rajoittaa-lakkoilua-on-kasvanut/>
- SAK (2024a). Liittotoimet, <https://www.sak.fi/ajankoh-taista/painava-syy/liittotoimet>
- SAK (2024b). SAK:laiset liitot aloittavat poliittiset lakot maanantaina, Tiedote, <https://www.sak.fi/ajankoh-taista/uutiset/sak-laiset-liitot-aloittavat-poliittiset-lakot-maanantaina>
- UPM (2022). UPM ja Paperiliitto solmivat ensimmäistä kertaa liiketoimintakohtaiset työehtosopimukset – lakko tehtailta päättyy, <https://www.upm.com/fi/tietoa-meista/medialle/tiedotteet/2022/04/upm-ja-paperiliitto-solmivat-ensimmaista-kertaa-liike-toimintakohtaiset-tyoehtosopimukset--lakko-tehtailta-paattyy/>
- Urrila, P. (2019). Miten EK laskee työtaisteluiden menetykset, Tiedote, <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/miten-ek-laskee-tyotaisteluiden-menetykset/>
- YLE (2024). Ylen kannatusmittaus: SDP nousi ykköseksi – naiset liikkuvat pois kokoomuksen ja perussuomalaisten takaa, <https://yle.fi/a/74-20082091>

Liitekuvio 1. Suhtautuminen ajankohdan poliittisia lakkoja koskeviin väittämiin äänestäjäryhmän (vasemmistoryhmät, keskiryhmät, oikeistoryhmät) mukaan (%)

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)